

І. І. Климчук

orcid.org/0000-0002-8244-7804

кандидат політичних наук,

*старший викладач кафедри політології та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська політехніка»*

С. Ю. Орлов

orcid.org/0009-0009-2789-4570

магістр міжнародних відносин, суспільних комунікацій

та регіональних студій

*кафедри політології та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська політехніка»*

КОНТРОЛЬНО-МОНІТОРИНГОВИЙ МЕХАНІЗМ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ РАДИ ЄВРОПИ: ІНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР

Актуальність теми полягає у систематизації досвіду інституційної розбудови Ради Європи (далі – РЄ) як однієї з авторитетних організацій європейського континенту з захисту прав та основоположних свобод людини і громадянина. За часи функціонування даної інституції, її контрольно-моніторинговий механізм зазнавав значних змін та на сьогоднішньому етапі демонструє комплексність та сруктурованість відповідних інституційних підрозділів, кожний з яких має свої повноваження, функціональні обов'язки, а також специфічні взаємовідносини з іншими інституціями та органами РЄ, закріпленими не лише статутом Ради Європи, але іншими договорами в рамках цієї організації (здебільшого Конвенціях).

Метою статті є комплексний аналіз контрольно-моніторингового механізму Ради Європи у сфері захисту прав людини через інституційну призму структурних одиниць та взаємозв'язків між ними.

Виклад основного матеріалу. Рада Європи – регіональна організація утворена у 1949 році, що об'єднує 46 країн-учасниць Європейського континенту. Правовою основою функціонування самої організації є Статут Ради Європи, прийнятий у Лондоні 5 травня 1949 року. Згідно з його положеннями було створено три інституції Ради Європи: Комітет Міністрів, Консультативна Асамблея (Парламентська Асамблея) та Секретаріат.

Рада Європи з початку свого створення позиціонує себе як ключова організація в Європі з питань захисту прав людини (The Council of Europe: Key Facts – Portal – www.coe.int). У цьому контексті слід зазначити, що організація долучена до системи захисту прав людини європейського континенту паралельно із інституціями Європейського Союзу. Ряд дослідників також додає третій «стовп» основних організацій з захисту прав людини в Європі, а саме Організацію Безпеки та Співробітництва в Європі. Слід зазначити, що інституції ЄС, а також ОБСЄ, базують свою діяльність на Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 1950 року (надалі – Європейська конвенція, Конвенція, ЄКПЛ). Це проявляється, зокрема, у положенні п.2 ст.6 Договору про Європейський Союз, в якому декларується, що держави-члени «шанують Європейську Конвенцію з прав людини 1950 року», вихідним з чого є необхідність держав-членів ЄС до введення та захисту прав людини, закріплених у Конвенції (European Union, 1992).

Підписання та введення у дію ЄКПЛ, а також у подальшому її протоколів, вважається основним досягненням Ради Європи. У самій Конвенції наявні усі три категорії прав людини – абсолютні, обмежені, а також кваліфіковані («умовні») права. Також згідно з Конвенцією була створена нова інституція – Європейський Суд з прав людини (надалі – Суд, ЄСПЛ). До 1998 року ЄСПЛ не був постійним у своїй діяльності. Постійною інституцією, однак, був Комітет з прав людини, початковою функцією якого був розгляд заявок на предмет доцільності та умов прийнятності. Починаючи лише з введенням у дію Протоко-

лу №11 до ЄКПЛ, було реформовано та інституціоналізовано «новий» Суд, котрий діє на постійній основі, з повноваженням та функціоналом обох початкових інституцій (Комітету з прав людини та Суду). Також слід й визнати факт існування Секретаріату Суду (ст.24 ЄКПЛ), який, однак, виконує більше організаційну функцію, а також функцію надання правничої та адміністративної допомоги суддям ЄСПЛ, а також інституції Пленарних засідань Суду (ст.24 ЄКПЛ).

Щодо суддів ЄСПЛ, то вони є основними структурними одиницями Суду. Судді ЄСПЛ, згідно статті 22 ЄКПЛ, обираються Комітетом Міністрів РЄ за принципом голосування більшості («більшістю поданих голосів») за списком з 3-х кандидатів, що подаються від кожної Високої Договірної Сторони. Повноваження та функціональні обов'язки суддів залежать від їх категорії. Усього існує 4 формації суддів, котрі засідають для розгляду справ, що передані у Європейський Суд з прав людини: одноособовий склад Суду (Single Judge), комітети (Committee), Палата (Chamber) та Велика Палата (Grand Chamber).

Кожна з суддівських формацій розглядає саму заявку, однак має різну ступінь юрисдикції, що регламентується статтями 26-34 ЄКПЛ. Відтак, одноособовий склад Суду розглядає питання прийнятності справи; може вилучити її з реєстру справ (ст.27 ЄКПЛ). Якщо ж не оголошується неприйнятність заявки, то вона передається одній з формацій вище – комітетові або ж Палаті.

Комітет у складі трьох суддів, має такі ж можливості щодо розгляду заявки, як і у одноособовій формації. Паралельно із цим, комітет може оголосити заявку прийнятною і постановити рішення по суті. Однак при цьому є умова наявності попередньої усталеної практики щодо даного рішення (п. b) ч.1 ст.28 ЄКПЛ). Це відбувається за одноставним голосуванням.

Формація вище – Палата – приймає рішення в складі семи суддів щодо прийнятності справ, так і вирішує справи по суті як міждержавних, так й індивідуальних заяв (ст.29 ЄКПЛ). Однак, якщо справа є такою, що порушує «істотні питання щодо тлумачення Конвенції чи Протоколів до неї, або якщо вирішення питання, яке вона розглядає, може бути несумісним із рішенням, прийнятим Судом раніше», Палата може передати справу до Великої Палати (ст.30 ЄКПЛ). Рішення Великої Палати є остаточним (ч.1 ст.44 ЄКПЛ). Таким чином можна провести певну аналогію щодо самого процесу розгляду заявки, який є складовою частиною контрольно-моніторингового механізму захисту прав людини у частині контролю, що слугує «фільтром»: початково рішення передають у компетенцію одноособового складу Суду на розгляд, де оглядається заявка та опісля перенаправляється вищим інстанціям. Однак, можливою є й передача справи на розгляд Великої Палати. При цьому, необхідним для цього критерієм є прийняття та задоволення клопотання з цього приводу колегією у складі п'яти суддів Великої Палати (ст.43 ЄКПЛ).

Слід також наголосити на критеріях прийнятності заяви, серед яких виділяють наступні: *ratione materiae* (предметна прийнятність заявки згідно з статтею 34 ЄКПЛ); *ratione personae* (критерій прийнятності заявки за колом суб'єктів; ними можуть бути, виходячи з практики ЄСПЛ, а також з ЄКПЛ, будь-які фізичні та юридичні особи, котрі потерпіли від порушення прав, викладених у ЄКПЛ); *ratione loci* (прийнятність державної юрисдикції; *ratione temporis* (часова прийнятність заявки; загальне правило – юрисдикція поширюється лише на заявки щодо порушення тих прав, котрі мали місце бути лише після ратифікації Конвенції державою-відповідачем); прийнятність за вичерпність національних засобів правового захисту (згідно з ч.1 ст.35 ЄКПЛ).

Поверхнева частини контролю за виконанням рішень ЄСПЛ зазначається у ст.46 ЄКПЛ. Важливо зазначити, що саме Комітет Міністрів Ради Європи наділений повноваженнями щодо контролю виконання рішень ЄСПЛ. Він може звернутись до ЄСПЛ з приводу тлумачення рішення (ч.3 ст.46 ЄКПЛ), або ж з питанням дотримання Стороною свого зобов'язання (ч.4 ст.46 ЄКПЛ).

Слід також зазначити, що держава-відповідач, навіть опісля винесення рішення по справі, зобов'язана забезпечити заходи загального характеру, щоб інші особи (як фізичні, так і юридичні) не страждали від подібних порушень: можливим у цьому випадку є зміна законодавства чи суддівської практики тощо. Держава-відповідач направляє так звані звіти дій

до Комітету Міністрів. Сам ж КМРЄ може опісля його вивчення прийняти звіт та остаточну резолюцію до неї, або ж відхилити звіт й відтак, процедура повторюється.

Комітет Міністрів – це виконавчий орган Ради Європи (ст.13 Статуту РЄ), що відіграє одну з центральних ролей у діяльності організації. До основних повноважень, якого належать: можливість надавати рекомендації урядам держав-членів РЄ та інформаційні запити про заходи, що вжиті ними щодо даних рекомендацій (п. b) ст.15 Статуту РЄ) – такі рішення приймаються одностайно (ст.20 Статуту РЄ); вносити рекомендаційні висновки щодо спільної політики урядів-членів Ради Європи з конкретних питань – такі рішення приймаються за рекомендацією ПАРЄ або з власної ініціативи КМРЄ (п. a) ст.15 Статуту РЄ); прийняття резолюцій, що стосуються членства (або асоційованого членства) у Раді Європи (ст.3-5 Статуту РЄ) – приймаються більшістю (дві третіх) голосів (підп. c) п. vi. ст. 20 Статуту РЄ); утворення консультативних та технічних комітетів та комісій (ст.17 Статуту РЄ); здійснення запитів до ЄСПЛ щодо надання консультативних висновків з питань тлумачення ЄКПЛ (ч.1 ст.47 ЄКПЛ).

Робота комітетів та комісій в рамках Ради Європи, «дозволяє пряму участь державних та незалежних експертів у їхній роботі» (Council of Europe, 2022). Комітети як структурні елементи належать до двох категорій: комітети першого рівня (категорії), котрі прямо підзвітні Комітету Міністрів Ради Європи; комітети другого рівня (категорії), які є субординаційними одиницями комітетів першої категорії.

Комітети, пов'язані з ефективною імплементацією ЄКПЛ, утворюють кістяк одного зі стовпів Ради Європи – промоції та протекції прав людини. Серед таких комітетів виділимо наступні структури першої категорії.

Керівний комітет з прав людини (Steering Committee for Human Rights – CDDH) – основний комітет КМРЄ щодо просування та захисту прав людини в Європі. Серед цілей та завдань, окреслених у мандаті CDDH, а відтак й функцій, наданих РЄ, є надання вказівок державам-членам РЄ щодо імплементації та захисту прав людини, здебільшого у формі декларацій, керівних принципів, рекомендацій, розроблених інструментів з захисту прав людини тощо. Даному комітету підпорядковуються Комітет експертів з системи ЄСПЛ, Група 46+1 та Редакційний комітет з торгівлі людьми задля трудової експлуатації.

Важливо звернути увагу на Групу 46+1, котра є ad hoc групою для розробки та фіналізації договору про приєднання ЄС до ЄКПЛ. У період 14-17 березня 2023 року була проведена 18-та зустріч Групи, на якій відбулися переговори щодо ряду статей договору із забезпечення нових елементів контрольно-моніторингового механізму. Зокрема, у проекті договору зазначено про процедуру приєднання, що «будь-яка особа, неурядова організація чи група осіб повинні мати право щодо передачі дій, заходів чи бездіяльності ЄС під зовнішній контроль Європейського суду з прав людини» (Council of Europe, 2023). Відтак, можна констатувати майбутнє формальне закріплення примату ЄКПЛ над правом ЄС.

Комітет з прав людини у сфері біомедицини (Steering Committee for Human Rights in the field of Biomedicine and Health – CDBIO), повноваження якого регламентуються Конвенцією про захист прав людини та гідності людини щодо застосування біології та медицини (Європейська Конвенція з Біоетики; ЄКБ). Серед можливостей, пов'язаних з моніторингом та контролем у сфері прав людини, означимо право запиту на інформацію щодо інтерпретації ЄКБ у ЄСПЛ, налагодження зв'язків між державами у сфері біоетики, а також нагляд за науковими розробками у сфері біомедицини, проведення міжкомітетної роботи, зокрема з CDDH. Формат міжкомітетної роботи здебільшого зводиться до форми «обміну поглядами» (exchange of views) у проведених моніторингових заходах. Схожі заходи проводяться з Комітетом Міністрів та Генеральним Секретарем РЄ, проте у цьому випадку вони несуть вже більше дорадчий характер.

Керівний комітет з медіа та інформаційного суспільства (Steering Committee on Media and Informational Society – CDMSI) є іншою функціональною одиницею Ради Європи в структурі механізму з моніторингу захисту прав людини. Тут слід окреслити, що більша частина ініціатив та дій комітету направлена на питання захисту статті 10 ЄКПЛ (право на свободу висловлення поглядів). Найважливішим інструментарієм моніторингу та контролю за дотриманням прав людини у сфері компетенції самої інституції відображається, як і в інших комітетах,

передусім, розробкою рекомендацій, оглядом та консолідацією існуючих інструментів промочії прав людини в національних системах, наглядом за виконанням Стратегії Рекомендації CM/Rec (2016 р.) щодо безпеки журналістів та інших медіа акторів. Останнє проявляється через просування та поширення самого інструментарію таких практик на національному рівні, а також проведенням координаційних кампаній, частиною з яких є оцінка держави у дотриманні ЄКПЛ та інших нормативно-правових актів у питаннях, що стосуються безпеки журналістів, а також розробка та надання звітів Комітету Міністрів щодо вищевказаних питань. Субординаційні комітети CDMSI є, однак, такими, що більше займаються питанням розробки нових законодавчих рекомендацій та керівних принципів щодо використання цифрових інструментів (MSI-RES), щодо позовів, ініційованих фізичними або юридичними особами про цензурування (MSI-SLP), а також щодо протидії дезінформаційній діяльності через факт-чекінг (MSI-INF). Такі розробки, однак, базуються на інформації, отриманій через моніторингові кампанії різних структур РЄ.

Комісія з питань гендерної рівності (Gender Equality Commission) окреслює свою діяльність через моніторинг та підтримку імплементації основних цілей Стратегії гендерної рівності Ради Європи 2018-2023 рр. В рамках цього проводиться також й оцінка гендерної рівності та, базуючись на цьому, комісією вносяться пропозиції щодо розробки спільних заходів політичного характеру, включно зі встановленням стандартів для держав-членів у сферах, які стосуються компетенції комісії, якщо такі стандарти порушують ЄКПЛ та інші конвенції, серед котрих можна визначити й так звану Конвенцію Ради Європи про запобігання та боротьбу з насильством щодо жінок і насильством у сім'ї від 2011 року, відомою також під назвою Стамбульська Конвенція. Проведення «обміну поглядами» та здійснення дорадчих функцій під егідою Комітету Міністрів та Генерального Секретаря. З іншого, також слід виділити нагляд за програмами співробітництва між державами-членами РЄ у сфері просування гендерної рівності. Серед таких проєктів є ініціатива «Сприяння комплексній інституційній реакції на насильство щодо жінок та домашнього насильства в Туреччині» 2019-2022 рр., «Підвищення інституційної спроможності Боснії та Герцеговини із запобігання та боротьби з насильством щодо жінок і домашнім насильством» 2019 р. тощо, а також заплановані ініціативи схожого плану у Молдові, Грузії, Україні, Азербайджані, регіоні Західних Балкан тощо.

Схожим за своєю суттю, однак різним за цільовою аудиторією є Керівний комітет Ради Європи з антидискримінації, розмаїття та інклюзії (Steering Committee on Anti-Discrimination, Diversity and Inclusion – CDADI). Його цільовими групами є національні меншини, зокрема роми, а також питання SOGIESC (Sexual Orientation, Gender Identity and Expression, and Sex Characteristics – сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність, експресія та статеві характеристики). З-поміж угод РЄ у зазначеній сфері, зокрема, є Рамкова конвенція про захист національних меншин від 1995 року, Європейська Хартія регіональних мов або мов меншин від 1992 року. Додатково до утворення різного роду рекомендацій, нагляду за дотриманням вище окреслених угод РЄ, додаються специфічні завдання, а отже й функціональні обов'язки на рівні комітету: нагляд та контроль за інтеграцією групи, котру окреслюють як «роми (романі) та мандрівники» у суспільствах країн-членів РЄ, зокрема дотримання Плану дій щодо інклюзії ромів та мандрівників (2020-2025 рр.).

Нагляд за дотриманням прав людини, закріплених у Європейській Соціальній Хартії, здійснює Європейський комітет соціальних прав. У якого чітко визначена та формалізована система звітування статтями 21-29 Європейської Соціальної Хартії від 1961 року. В рамках цієї системи держави-учасниці регулярно (де-юре – раз на два роки) подають звіти про виконання Хартії як в законодавчій сфері, так і на практиці (ст.21 ЄСХ 1961 року). Звіти розглядаються Європейським комітетом соціальних прав. Він приймає рішення щодо прийнятності чи незадоволеності якістю самим звітом. Рішення публікується щороку комітетом у рамках вищезгаданої системи звітності. Виконання висновків комітету забезпечується Комітетом Міністрів Ради Європи. Це остання стадія контрольного механізму, де участь також бере Урядовий комітет Європейської соціальної хартії та Європейського кодексу соціального забезпечення, який складається з представників Високих Договірних Сторін, а також спостерігачів, що представляють європейські профспілки. Він аналізує звіт після рішення Європейського

комітету соціальних прав. Комітет Міністрів РЄ під час ухвалення Резолюції щодо держави бере до уваги рекомендації Урядового Комітету. Якщо держава не вживатиме надалі заходів, то Комітет Міністрів за поданням Урядового Комітету направляє державі рекомендацію щодо дотримання законодавчих чи практичних зобов'язань. На цьому завершується цикл моніторингу та контролю за державами-учасницями щодо дотримання ними соціальних прав людини (Reporting System of the European Social Charter – Social Rights – www.coe.int, n.d.).

Іншою інституцією РЄ у структурі механізму контролю та моніторингу у сфері захисту прав людини є Комісар з прав людини. Дана інституція була заснована у 1999 році Радою Європи як незалежна та об'єктивна, а також несудова. Основна ціль, згідно з мандатом, закріпленим у Резолюції (99) 50 щодо Комісара з прав людини Ради Європи є сприяння ефективному дотриманню прав людини. Серед повноважень Комісара є так звана «робота в країні», де Комісар здійснює візити до держав-членів задля польового моніторингу та оцінки ситуації щодо прав людини. Під час візитів можливий ряд дій – від розмов з високопосадовцями та звичними громадянами до відвідання конкретних місць, серед яких в'язниці, психіатричні лікарні, школи, дитячі будинки тощо. За підсумками візитів може бути надіслано лист із загальною оцінкою ситуації щодо прав людини та рекомендаціями щодо покращення прав людини або усунення системних недоліків, пов'язаних із цим. Серед іншого, слід й окреслити те, що Комісар уповноважений втручатись як третя сторона під час розгляду справ ЄСПЛ у формі подачі зауважень та того, щоб брати участь у слуханнях (ч.3 ст.36 ЄКПЛ).

Слід також окремо й окреслити діяльність Парламентської Асамблеї Ради Європи (ПАРЄ), котра є одною з двох основних органів РЄ, визначених в Статуті Ради Європи. Це дорадчий орган, котрий складається з призначених національних парламентарів держав-членів Ради Європи. Вона обговорює та виносить рекомендації стосовно будь-якого питання в межах, окреслених Статутом РЄ (ст.23 Статуту РЄ), може утворювати свої комітети або комісії (ст.24 Статуту РЄ), обирати суддів ЄСПЛ (ст.22 ЄКПЛ), проводити консультації з КМРЄ щодо прийняття нових членів (Резолюція Комітету Міністрів, ухвалена на його восьмій сесії від травня 1951 року). Серед комітетів важливо зупинитися саме на Комітеті з дотримання зобов'язань державами-членами Ради Європи (Моніторинговий комітет) (Committee on the Honouring of Obligations and Commitments by Member States of the Council of Europe – Monitoring Committee) (далі – МКПАРЄ), котрий діє на основі Резолюції 1115 (1997 р.). До основних повноважень, зокрема, належить забезпечення виконання зобов'язань, «узятих на себе державами-членами відповідно до Статуту Ради Європи, Європейської конвенції з прав людини та всіх інших конвенцій, укладених в рамках Організації, сторонами якої вони є» (ч.1 п.1 Положень Комітету Асамблеї з дотримання зобов'язань державами-членами РЄ (далі – Положення Комітету; ПК)), розгляд питань, що стосуються функціонування демократичних інституцій (п.7 ПК) тощо.

МКПАРЄ є ключовим у так званому «моніторинговій процедурі ПАРЄ». Щоб ініціювати її роботу, необхідною умовою є подача заявки до МКПАРЄ від одного з чотирьох суб'єктів: генеральних комітетів ПАРЄ через аргументовану заявку через Бюро ПАРЄ; через МКПАРЄ у виді написаного двома співдоповідачами висновку (written opinion) з чорновим варіантом рішення щодо відкриття моніторингової процедури; не менш-як 20 членами ПАРЄ, що представляють що найменш 6 національних делегацій та 2 політичні групи через Бюро ПАРЄ; Бюро ПАРЄ (п.3 Положень Комітету Асамблеї з дотримання зобов'язань державами-членами РЄ; далі – Пол.). Бюро ПАРЄ, затверджуючи заявки, опісля передає їх до МКПАРЄ. Усі заявки, окрім тих, що надходять від МКПАРЄ, розглядаються МКПАРЄ. Опісля, відбувається проведення необхідних досліджень та розслідувань, два співдоповідачі готують висновок щодо заявки, у якому приймається рішення щодо відкриття, повторного відкриття, або відмови від відкриття процедури моніторингу (п.5 Пол.).

Якщо як Бюро, так і МКПАРЄ не вважають за необхідне розпочати відповідну процедуру, таке рішення має бути зафіксовано у Звіті. ПАРЄ підтверджує таке рішення шляхом обговорення та голосування. Паралельно із цим, надається можливість ПАРЄ прийняти рішення, подане на прохання не менше десяти членів ПАРЄ, щодо проведення обговорення письмового висновку МКПАРЄ та перетворення його у звіт, котрий містить проект постанови.

Якщо Бюро приймає іншу від МКПАРЄ позицію, то висновок МКПАРЄ має бути змінено на Звіт, що містить проєкт резолюції, а Бюро має включити його обговорення на порядок денний наступної сесії ПАРЄ. ПАРЄ може вирішити, якщо є необхідність звернення до одного або більше комітетів щодо надання висновків.

Якщо ж МКПАРЄ затвердила процедуру моніторингу, то вона проводить процедуру повного моніторингу, що передбачає регулярні візити доповідачів у країну щодо котрої така процедура почата. Вони ведуть діалоги з владою, пленарні дебати, оцінюють прогрес у сфері захисту прав людини, а також проблеми імплементації, пов'язані із захистом прав людини. Під час процедури моніторингу МКПАРЄ регулярно звітує перед ПАРЄ. Урешті, комітет зазначає у звітах про завершення процедури з перевірки відповідної країни.

Якщо процедуру моніторингу завершено, то починається так званий «постмоніторинговий діалог». Ця процедура є менш інтенсивною та включає обмежений перелік питань, що стосується захисту прав людини у обраній країні. Під час нього визначаються конкретні терміни, за які виконуються невиконані обов'язки щодо захисту та введення захисту практики прав людини (п.13 Пол.). Якщо вони не були виконані в зазначені строки, то згідно з п.13 Пол., МКПАРЄ повертається до процедури повного моніторингу.

Також можливим є проведення періодичних оглядів щодо членів Ради Європи, що не підпадають під процедуру повного моніторингу (Наприклад, Франція, Нідерланди тощо). Порядок і частота таких звітів визначається «комітетом відповідно до внутрішніх робочих методів, котрі ґрунтуються на суттєвих причинах» (п.8 Пол.).

Висновки. Отже, виходячи з усього вищезазначеного, можна констатувати, що контрольно-моніторинговий механізм Ради Європи є комплексним, багаторівневим та функціональним явищем, котрий складається з великої кількості структурних елементів, кожен з яких виконує свою частину функцій, зокрема введення у дію контролю та моніторингу за дотриманням прав людини і основоположних свобод, а також подальшого нагляду за виконанням рекомендацій, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод від 1950 року, а також відповідними Протоколами, угодами, напрацьованими та підписаними в рамках Ради Європи.

Серед ключових одиниць у системі контрольно-моніторинговому механізму РЄ слід виокремити Європейський суд з прав людини, зокрема його – суддів, як основних структурних елементів, що засідають у формаціях 4-х видів, які розглядають справи щодо порушень ЄКПЛ та Протоколів до неї; Комітет Міністрів РЄ як центральний орган механізму, оскільки найбільше наділений як де-юре, так і де-факто повноваженнями, йому звітують комітети, сформовані ланками КМРЄ, що здійснюють нагляд за виконанням та дотриманням прав людини, а також контроль за виконанням рішень ЄСПЛ, зокрема можливість «останнього слова» у рішеннях щодо дотримання ряду рамкових хартій та конвенцій, як-от Європейської Соціальної Хартії.

Проаналізовано діяльність комітетів КМРЄ, що входять до складу механізму з моніторингу дотриманням прав людини у тій чи іншій сфері: Керівний Комітет з прав людини, Комітет з прав людини у сфері біомедицини, Керівний комітет з медіа та інформаційного суспільства, Комісія з питань гендерної рівності, Керівний комітет Ради Європи з антидискримінації, розмаїття та інклюзії, Європейський комітет.

З'ясовано, що Комісар Ради Європи з прав людини є також долучений до механізму з моніторингу прав людини. Даний підрозділ є точковим інструментом контролю та направленим на моніторинг питань імплементації та дотримання прав людини у конкретних кейсах під час так званої «роботи в країні». Парламентська Асамблея, у свою чергу, володіє рядом специфічних інструментів, що забезпечують їй контроль над прийняттям остаточних рішень щодо моніторингової процедури з питань прав людини у країнах-членах РЄ.

Література

Council of Europe (1961). European Social Charter (ETS No. 035).

Council of Europe (1999). Resolution (99) 50 on the Council of Europe Commissioner for human rights (adopted by the Committee of Ministers on 7 May 1999 at its 104th Session) URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805e305a (дата звернення 21.09.2023).

- Council of Europe (2021). Extract from CM(2021)131-addfinal – Terms of reference of the steering committee for human rights. URL: <https://rm.coe.int/terms-of-reference-of-the-steering-committee-for-human-rights-for-2022/1680a74d3d> (дата звернення 21.09.2023).
- Council of Europe (2022). Council of Europe Committees: set up by the Committee of Ministers for 2022-2025 in accordance with Article 17 of the Statute of the Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/cm-committees-article-17-statute-22-25-en/1680a7fc9e> (дата звернення 19.09.2023).
- Council of Europe (2023). 18th meeting of the CDDH ad hoc negotiation group on the accession of the European Union to the European Convention on human rights. Final consolidated version of the draft accession instruments.
- European Union, Treaty on European Union (Consolidated Version), Treaty of Maastricht, 7 February 1992.
- Honouring of obligations and commitments by member states of the Council of Europe. Terms of reference of the Assembly Committee on the Honouring of Obligations and Commitments by Member States of the Council of Europe (Monitoring Committee). URL: https://pace.coe.int/en/rules?id=EN_CEGBEBEB#Format-It (дата звернення 18.09.2023).
- Reporting system of the European Social Charter – Social Rights – www.coe.int. (n.d.). Social Rights. URL: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/national-reports> (дата звернення 18.09.2023).
- The Council of Europe: key facts – Portal – www.coe.int. (n.d.). Portal. URL: <https://www.coe.int/en/web/portal/the-council-of-europe-key-facts> (дата звернення 17.09.2023).
- Mégret, F. (2022). Human Rights Populism. *Humanity: An International Journal of Human Rights, Humanitarianism, and Development* 13(2), 240-259. URL: <https://doi.org/10.1353/hum.2022.0010>. (дата звернення 17.09.2023).
- National Projects – Council of Europe Office in Yerevan – www.coe.int. (n.d.). Council of Europe Office in Yerevan. URL: <https://www.coe.int/en/web/yerevan/protection-of-human-rights-in-biomedicine-i> (дата звернення 17.09.2023).

References

- Council of Europe (1961). European Social Charter (ETS No. 035).
- Council of Europe (1999). Resolution (99) 50 on the Council of Europe Commissioner for human rights (adopted by the Committee of Ministers on 7 May 1999 at its 104th Session) URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805e305a (дата звернення 21.09.2023).
- Council of Europe (2021). Extract from CM (2021)131-addfinal – Terms of reference of the steering committee for human rights. URL: <https://rm.coe.int/terms-of-reference-of-the-steering-committee-for-human-rights-for-2022/1680a74d3d> (дата звернення 21.09.2023).
- Council of Europe (2022). Council of Europe Committees: set up by the Committee of Ministers for 2022-2025 in accordance with Article 17 of the Statute of the Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/cm-committees-article-17-statute-22-25-en/1680a7fc9e> (дата звернення 19.09.2023).
- Council of Europe (2023). 18th meeting of the CDDH ad hoc negotiation group on the accession of the European Union to the European Convention on human rights. Final consolidated version of the draft accession instruments.
- European Union, Treaty on European Union (Consolidated Version), Treaty of Maastricht, 7 February 1992.
- Honouring of obligations and commitments by member states of the Council of Europe. Terms of reference of the Assembly Committee on the Honouring of Obligations and Commitments by Member States of the Council of Europe (Monitoring Committee). URL: https://pace.coe.int/en/rules?id=EN_CEGBEBEB#Format-It (дата звернення 18.09.2023).
- Reporting system of the European Social Charter – Social Rights – www.coe.int. (n.d.). Social Rights. URL: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/national-reports> (дата звернення 18.09.2023).
- The Council of Europe: key facts – Portal – www.coe.int. (n.d.). Portal. URL: <https://www.coe.int/en/web/portal/the-council-of-europe-key-facts> (дата звернення 17.09.2023).
- Mégret, F. (2022). Human Rights Populism. *Humanity: An International Journal of Human Rights, Humanitarianism, and Development* 13(2), 240-259. URL: <https://doi.org/10.1353/hum.2022.0010>. (дата звернення 17.09.2023).
- National Projects – Council of Europe Office in Yerevan – www.coe.int. (n.d.). Council of Europe Office in Yerevan. URL: <https://www.coe.int/en/web/yerevan/protection-of-human-rights-in-biomedicine-i> (дата звернення 17.09.2023).

Анотація

Климчук І. І., Орлов С. Ю. Контрольно-моніторинговий механізм у сфері захисту прав людини Ради Європи: інституційний вимір. – Стаття.

У статті здійснено комплексний аналіз механізму контролю та моніторингу з питань захисту прав людини і громадянина у інституційних рамках Ради Європи. Проаналізовано та окреслено основні інституції Ради Європи та їх роль у питаннях захисту прав людини та основоположних свобод, закріплених у нормативно-правових актах Ради Європи, таких як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) та Протоколи до неї, Європейська Соціальна Хартія (1996 р.), Стамбульська Конвенція (2011 р.) тощо. Серед них проаналізовано діяльність Європейського Суду з прав людини та механізм розгляду заявок до Суду й контролю за виконанням його рішень. Відтак, окреслено й основні питання щодо прийнятності заявки. Проаналізовано алгоритм функцій судів Суду, що засідають у чотирьох формаціях, як основних елементів механізму у частині контролю питань, пов'язаних з порушенням прав і свобод людини в Європі. Також проаналізовано місце в системі контролю та моніторингу Комітету Міністрів Ради Європи та їхніх структурних одиниць – комітетів, серед яких виділяємо дві категорії – прямо підзвітні Комітету Міністрів та субординаційні. Серед них окреслено CDDH, Групу 46+1, CDBIO, CDMSI, Gender Equality Commission, CDADI, Європейський комітет соціальних прав, їхні компетенції та повноваження у рамках контрольно-моніторингового механізму. Також зазначено та охарактеризовано роль Комісара РЄ з питань прав людини та його точкову діяльність в країнах-членах РЄ. Проаналізовано роль Парламентської Асамблеї Ради Європи у механізмі контролю та моніторингу у сфері захисту прав людини, зокрема її структурну одиницю – Моніторингову Комісію ПАРЕ. У рамках цього здійснено аналіз «моніторингової процедури» щодо питань захисту прав людини країн-членів РЄ та її різновидів – повної моніторингової процедури, постмоніторингового діалогу, а також їх взаємозв'язку із ПАРЕ.

Ключові слова: Рада Європи, права людини, Комітет Міністрів Ради Європи, моніторингова процедура, Європейський Суд з прав людини, контрольно-моніторинговий механізм.

Summary

Klymchuk I. I., Orlov S. Yu. Control and monitoring mechanism in the field of human rights protection of the Council of Europe: institutional dimension. – Article.

This article examines the complex nature of the mechanism of control and monitoring in the field of human rights protection within the institutional framework of the Council of Europe. The main institutions of the Council of Europe and their role in the matters of protection of human rights and fundamental freedoms enshrined in the legal acts of the Council of Europe, such as the Convention on Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and its Protocols, the European Social Charter, the Istanbul Convention, etc., are analyzed and outlined. Among them, the activities of the European Court of Human Rights, the mechanism of reviewing the application to the Court and monitoring the implementation of the Court's judgements were analyzed. In this light, the main question in regards to the admissibility criteria of the application have been outlined. The judges of the Court, sitting in four formations, are indicated as the main elements of the mechanism in terms of the control over the issues of violation of human rights and freedoms in Europe by case. Also, the role in the system of control and monitoring of the Committee of Ministers of the Council of Europe is analyzed. With it, analyzed is the place of their structural units – those, which are directly accountable to the Committee of Ministers and the subordinate bodies. Among them, CDDH, the 46+1 Group, CDBIO, CDMSI, Gender Equality Commission, CDADI, European Committee of social rights, their competences and authority within the control and monitoring mechanism are outlined. The role of the Commissioner for Human Rights and the specific activities in the form of «country work» are also indicated and characterized. The role of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in the mechanism of control and monitoring in the field of human rights protection is analyzed, in particular its structural unit – the Monitoring Commission. As part of this, and analysis of the «monitoring procedure» regarding human rights issues in relation to the member states of the Council of Europe and its types was carried out – the full monitoring procedure, post-monitoring dialogue, as well as the issue of their relationship with the PACE.

Key words: Council of Europe, human rights, Committee of Ministers of the Council of Europe, monitoring procedure, European Court of Human Rights, control and monitoring mechanism.